

КЕЛЛЕР

МАРТІН ЗАЛАНДЕР

РОМАН

Переклад з німецької

Харків
«Фоліо»
2014

РОЗДІЛ 1

Добре вбраний і ще не старий чоловік зі шкіряною, пошитою в Англії дорожньою сумкою через плече йшов по нових вулицях від вокзалу швейцарського містечка Мюнстербурґа, але не в місто, а одразу в певному напрямку кудись на околицю, немов добре знав тамтешню місцевість і не сумнівався, куди йде. І все-таки був змушений невдовзі зупинитись і роздивитися краще, бо бачив уже не ті давніші нові вулиці, по яких він ходив колись, а озирнувшись, помітив, що відійшов не від того вокзалу, з якого виїхав багато років тому, бо на старому місці височіла тепер значно більша будівля.

Багата на різноманітні виступи та ніші кам'яна споруда поставала під сонцем пополудні в такій пишноті, що чоловік, насилу охопивши її очима, приглядався, мов зачарований, аж поки, на лихо, вулична метушня порушила зачудоване споглядання, й він пішов далі. Проте піднята голова й дорожня сумка, яка м'яко совалась по стегну, давали змогу здогадатися, що він іде, опанований вихором думок і сповнений радості, що побачить дружину і дітей там, де покинув їх багато років тому. Але серед нових забудов, які невтомно вкривали землю, він марно шукав слідів колишніх приятних тінистих стежок, які давніше поміж лук і садків збігали на пагорби. Адже тепер ці стежки поховали під собою курні, а подекуди посипані твердим щебенем дороги. Хоч усе навколо спонукало чоловіка ди-

вуватись дедалі більше, він, завернувши за ріг, зрештою, радісний і приголомшений, несподівано опинився серед будинків, у яких миттю впізнав характерні давні сільські садиби. Навислі над стінами покрівлі, червоні колоди кар-касів, садочки попереду хат — усе було точнісінько таким, як і за сивої давнини.

— Це вже Цайзіг! — зупинившись, вигукнув подорож-ній і з чуттям гарячої любові до батьківщини оглядав дав-ні будинки. — Таки справді Цайзіг! Отже, я в Цайзігу. Хто мені скаже, чому це місце й це слово цілі сім років жодно-го разу не спадали мені на гадку, тоді як ми ще школярами, коли мали якийсь бацен у кишені, пили тут чудовий яб-лучний сидр! І давнє джерельце ще тече, водою із якого, як глузували люди, тутешній господар розводив сидр і мо-локо!

І справді, з прадавньої колоди чиста гірська вода стіка-ла в той самий жолоб, що й колись, і то через ту саму об-різану рушничну цівку, яка стриміла, мов звичайний за-лізний патрубок. Побачивши її, чоловік знову відчув порив натхнення:

— Вітаю тебе, почесна ознака мирної військової могут-ності! — півголосом мовив він. — Ця трубка колись вивер-гала полум'я, а тепер і людям, і тваринам дає дзвінку дже-рельну воду! Але, я чув, у кожному домі вже висить нарізна гвинтівка й чекає тяжких випробувань: нехай вони ще дов-го обминають рідний край!

Цієї миті до джерельця підійшла, гуляючи, купка дітей від двох до шістьох років. Шість років мали, напевне, два хлопчаки, мабуть, близнюки, бо були однакові на зріст, обидва з однаковими круглими головами, товстими щіч-ками і в однакових квітчастих клейончастих фартушках, які затуляли живіт: певне, щоб діти вирізнялись і не так швидко мастили одяг. Трохи поодаль від них стояв само-тою блідий хлопчик, мабуть, уже восьмирічний, і саме він

спричинився до події, яка привернула увагу чоловіка, що повернувся до рідного краю й милувався старою рушничною цівкою.

Один із двох хлопчаків у фартушках зверхньо озвався до самотнього хлопчика:

— А ти що тут робиш? Чого тобі треба?

Оскільки хлопчик не відповів, а тільки сумовито приглядався, другий близнюк, заклавши руки за спину й випнувши черевце у фартушку, підступив ближче й зухвало запитав:

— Авжеж, чого ти чекаєш тут?

— Я чекаю свою матір! — відповів тепер хлопчик, завагавшись, чи має він право тут стояти. А близнюк додав сухим і зневажливим тоном, немов старий дід:

— Ага, тож ти маєш матір!

Його брат тим часом зареготав і вигукнув:

— Ха-ха! Оцей має матір!

Кумедно наслідуючи його, вся дітлашня одразу зі сміхом проспівала:

— Оцей має матір!

Подорожній ще ніколи не чув такого веселого сміху таких малих дітей. Здається, та кумедна ситуація тішила дітей дедалі більше, з глибин безневинних дитячих сердець долинали щоразу нові розкоти сміху, а самі вони тепер уже стали колом, і дворічний хлопчичок у центрі, впершись пухкенькими ручками в боки, приказував:

— Ох! Матір має сей!

Оскільки ці веселоці, як і все в цьому світі, мало-помалу скінчилися, подорожній із сумкою, що приглядався до сцени й анітрохи не розумів її, приязно запитав:

— З чого ви так смієтеся, — з того, що хлопчик має матір? Невже у вас немає матерів?

— Ні! Ми кажемо «мама»! — пояснив проводир малечі й водночас підняв із землі якийсь черепок, зачерпнув води

з жолоба під цівкою й хлюпнув на хлопчика, що чекав матір. Але тому вже урвався терпець. Він підскочив, щоб дати прочухана лихому близнюку, та обидва брати одразу верескнули і закричали:

— Мамо! Мамо!

— Ізидоре! Юліане! Що з вами, що там за притичина знову? — пролунав голос, і з будинку неподалік вискочила огрядна жіночка, відійшовши, безперечно, від шаплика з пранням. Її мокрий фартух зсунувся назад, однією рукою вона тримала перед собою модний солом'яний капелюшок, прикрашений квітами і шовком, а другою почервонілою темною рукою намагалася стерти піт із чола й водночас уїдливо вичитувала модистці, яка вийшла вслід за нею, що капелюшок не вдався, квіти до нього не пасують, вона б хотіла мати такий самий гарний і крислатий, як в інших жінок, і білі стрічки замість брунатних. Вона не знає, чому і їй не можна носити таких самих гарних білих стрічок, як тій або тій, і, хоча вона не дружина радника, коли-небудь, можливо, одна або дві такі штучки, доньки якогось радника, дістануться їй у невістки!

Модистка, що тим часом узяла капелюшок, зухвало відповіла, мовляв, добре, що стрічки не білі, бо інакше від мокрих рук пані вони б уже стали негодящі, і цікаво, чи ці заплямовані брунатні стрічки ще можна вичистити. Хотіла б вона знати, що на це скаже їй господиня. Потім модистка поклала капелюшок до коробки, в якій була принесла його, і сердито подалася геть, а прая гукнула вслід, що модистка має постаратись і принести готовий капелюшок до наступної неділі, бо вона хоче піти в ньому до церкви. Аж потім прая нарешті глянула на своїх хлопчаків Юліана та Ізидора, які невгавно репетували, дарма що чужий хлопчик уже відійшов від них.

— Що з вами? Хто вам що заподіяв? — скрикнула жінка, і хлопчики аж завищали у відповідь:

— Отой хоче побити нас!

Але тут у цю розмову вже втрутився й далі уважний подорожній, розповівши жінці, що обидва хлопчики спершу облили третього водою, а потім глузували з нього, бо ж він має тільки матір і не має мами.

— Оце вже для вас негоже! — лагідно дорікнула жінка своїм нащадкам. — Він не винен, що має бідних або неосвічених батька-матір, а ви подякували б Господу, що вам краще ведеться!

Але чоловік із дорожньою сумкою не міг стриматися, щоб не запитати, чи справді в цій країні за ознаку бідності та недбальства править факт, що серед народу діти називають своїх найрідніших батьком-матір'ю, і він поставив це запитання з пристойною допитливістю, без глуму, сподіваючись знову дізнатися щось нове, можливо, корисне й похвальне. Натомість жінка витріщилася на нього й задумалася на мить, аж поки дійшла висновку, що тут, як здавалося їй, її несподівано та неприпущенно скривдили, і відповіла вже суворішим тоном:

— Ми тут не народ, ми люди і маємо всі однакове право підніматися вгору! І всі ми однаково шляхетні! Тож я для своїх дітей мама, щоб вони не знічувались перед панамі й могли коли-небудь ходити по світу з гордо піднятою головою! Кожна справжня мати зобов'язана дбати про це, бо вже пора!

— Жіночко, чого ти галасуєш? — запитав, надходячи, її чоловік. Поставив на землю поряд із джерелом великий кошик із жовтою ріпою й додав: — Треба помити овочі! Я хочу одразу перекопати грядку і знову засіяти, а хлопці нехай поміють! А щоб воду в жолобі не бруднили, дай їм, жінко, якийсь джбан і пильнуй, щоб діти ніколи не каламутили воду, якою напувають худобу!

Ці слова, вимовлені в присутності незнайомця, здається, ще більше роздратували жваву жіночку. Діти тепер

ЗМІСТ

Розділ 1	3
Розділ 2	12
Розділ 3	22
Розділ 4	41
Розділ 5	46
Розділ 6	62
Розділ 7	76
Розділ 8	89
Розділ 9	108
Розділ 10	120
Розділ 11	137
Розділ 12	163
Розділ 13	181
Розділ 14	205
Розділ 15	213

Розділ 16	240
Розділ 17	265
Розділ 18	275
Розділ 19	290
Розділ 20	300
Розділ 21	307